

**Národní institut pro další vzdělávání MŠMT
Senovážné náměstí 25, 110 00 Praha 1**

**Olympiáda v českém jazyce
45. ročník, 2018/2019
Okresní kolo – zadání – II. kategorie**

přidělené soutěžní číslo	body		
	gramatika	sloh	celkem

Jméno a příjmení: .....

1. Na okraji lesa jsme zaslechli útržek vtipkování dvou mladých lidí:

A: *Hele, támhle jsou stopy! Asi .....*

B: *Nesmysl, stopy nikdy neječí.*

a) Na vytečkované místo doplňte slovo, na které vtipně reaguje druhá replika.

b) Jazykový vtip je zde založen na jevu zvaném homonymie (souzvučnost). Vysvětlete podstatu tohoto jevu

i. obecně:

ii. konkrétně na příkladu slova, které jste doplnili do zadaného rozhovoru:

c) V praxi je někdy těžké odlišit homonymii od polysémie (mnohoznačnosti). Vysvětlete, v čem se od sebe homonymie a polysémie liší, a uveďte příklad polysémie.

2. a) Následující tvary slov – ve všech případech jde o první pád – rozdělte do tří skupin podle toho, čím se liší ve vyjádření kategorie čísla: *vesnice, nížky, tělesa, záda, švestky, koupaliště, hřebíky, nebesa, housle, starostové*.

i.

ii.

iii.

b) Podle způsobu, kterým vyjadřují číslo, jednotlivé skupiny charakterizujte.

i.

ii.

iii.

c) Ke každé skupině připište jeden tvar jiného slova, který do ní na základě charakteristiky z bodu b) patří.

i.

ii.

iii.

3. Spojka *když* může mít v následujícím větném celku dva různé významy: *Když pomáháme postiženým, nemůžeme si vybírat, komu pomoc dopřát a komu upřít, my proto pomáháme všem.*

a) Určete oba významy této spojky. Ke každému z nich určete větnou platnost vedlejších vět, které jsou touto spojkou připojeny.

b) V jednom z významů lze spojku *když* nahradit jinými jednoslovnými spojkami se stejným významem. Určete, pro který význam je to možné, a napište alespoň tři takové spojky.

4. a) Následující slovesa přiřaďte k tomu z níže zadaných sloves, jemuž jsou významově nejbližší: *bědovat, culit se, hnípat, hořekovat, chmuřit se, chrápat, chrnět, chrupat, kabonit se, lkát, řáchat se, řehonit se, uculovat se, štkát.*

plakat:

smát se (nahlas):

mračit se:

usmívat se:

spát:

b) Napište pět sloves, která lze doplnit na vynechané místo: *Petr ..... smíchy.*

5. Přečetli jsme v časopise: *Dívky v létě často nosí krátké sukně a uplá trička.*

a) Z této věty vypište tvar nevhodně utvořeného slova a připište k němu předpokládaný (nevhodně utvořený) slovní tvar, od kterého bylo bezprostředně utvořeno.

b) Vypsany slovní tvar nahradte vhodně utvořeným existujícím slovem se stejným kořenem a předponou, jehož význam se shoduje s významem, který měl mluvčí na mysli. K tomuto vhodně utvořenému slovnímu tvaru připište slovní tvar, od kterého byl bezprostředně utvořen.

c) Na základě srovnání tvarů, které jste uvedli v bodech a) a b), vysvětlete, proč je slovo, jež jste v bodě a) vypsali, utvořeno nenáležitě.

d) Napište dvě (náležitě utvořená) synonyma, která lze ve větě použít místo slova, jež jste v úkolu a) vypsali. Nepoužívejte slova příbuzná se slovy z úloh a) a b).

Národní institut pro další vzdělávání MŠMT
Senovážné náměstí 25, 110 00 Praha 1

Olympiáda v českém jazyce
45. ročník, 2018/2019

Okresní kolo – slohový úkol – II. kategorie

přidělené soutěžní číslo	body

Jméno a příjmení: .....

Zadanou větu použijte jako první nebo jako poslední větu svého slohového úkolu. Slohový útvar je volný, téma zpracujte formou prózy, nezapomeňte uvést vhodný nadpis. Doporučená délka je 25–30 řádek.

Na to ani nemysli!

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Národní institut pro další vzdělávání MŠMT
Senovážné náměstí 25, 110 00 Praha 1

Olympiáda v českém jazyce 45. ročník, 2018/2019

Okresní kolo – řešení – II. kategorie

1. Příklad řešení:

a) *zaječí*

b) i. Homonymie je jev, kdy dva (z dnešního pohledu) spolu nesouvisející slovní tvary se zcela různými významy jsou psány a vyslovovány stejně.

ii. Tvar *zaječí* může být jednak tvarem přídavného jména *zaječí*, odvozeného od podstatného jména *zajíc*, a jednak slovesa *zaječet*.

c) Polysémie je jev, kdy má slovo několik významů, mezi kterými je patrná věcná a vývojová souvislost. Např. *zajíc* 1. ‚hlodavec s dlouhými ušima schopný rychlého běhu a kličkování‘, 2. ‚bázlivý, ustrašený člověk‘, 3. ‚nezkušený mladý člověk‘.

Poznámka: Homonymie a polysémie se mohou týkat i prvků jiných jazykových rovin, nejen roviny lexikální (např. morfémů nebo syntaktických konstrukcí). Takto široké a přesné řešení ale od soutěžících nevyžadujte.

Bodování:

a) Za náležitý slovní tvar – 1 bod.

b) i. Za výstižnou definici homonymie – 1 bod.

ii. Za výstižně vysvětlený příklad – 1 bod.

c) Za výstižné vysvětlení polysémie – 1 bod;
za vhodný příklad – 1 bod.

Celkem tedy max. 5 bodů.

2. Příklad řešení:

a) i. *švestky, hřebíky, tělesa, starostové,*

ii. *vesnice, koupaliště,*

iii. *nůžky, záda, housle, nebesa.*

b) i. Jde o podstatná jména ve tvarech množného čísla, které se liší od tvarů jednotného čísla.

ii. Zadaný tvar slova může být tvarem jak jednotného, tak i množného čísla.

iii. Jde o podstatná jména pomnožná, mající pouze tvar množného čísla.

c) i. *vozy*, ii. *lvice*, iii. *Vánoce*

Bodování:

a) Za všechny správně zařazené slovní tvary – 3 body, za každý špatně zařazený slovní tvar odečtete 1 bod, záporné body neudělujte.

b) Za každou vhodně charakterizovanou skupinu – 2 body, za dvě vhodně charakterizované skupiny – 1 bod.

c) Za tři správné příklady – 2 body, za dva správné příklady – 1 bod.

Celkem tedy max. 7 bodů.

3. Příklad řešení:

- a) Význam časový – vedlejší věta příslovečná časová, význam podmínkový – vedlejší věta příslovečná podmínková.
 b) Význam podmínkový; *jestliže, pakliže, -li, pokud*

Bodování:

- a) Za správné určení obou významů a obou vět – 2 body, za správné určení jednoho významu a jedné věty – 1 bod. (Poznámka: 1 bod udělte i v případě, že soutěžící určí správně pouze dva významy, nebo pouze dvě věty.)
 b) Za uvedení správného významu – 1 bod.
 Za uvedení tří vhodných spojek – 1 bod.
Celkem tedy max. 4 body.

4. Příklad řešení:

- a) *plakat: bédovat, hořekovat, lkát, štkát*
smát se (nahlas): ráchat se, řehonit se
mračit se: chmuřit se, kábonit se
usmívat se: culit se, uculovat se
spát: hnípat, chrápat, chrnět, chrupat
 b) *prohýbal se, řval, říčel, mlátil se, válel se, slzel, omdlával, vyprskl, pukl...*

Bodování:

- a) Za čtrnáct správně zařazených sloves – 7 bodů, za každé chybně zařazené sloveso odečtete 1 bod. Záporné body neuděluje.
 b) Za pět vhodně uvedených sloves – 2 body, za čtyři vhodně uvedená slovesa – 1 bod, za méně sloves – 0 bodů.
Celkem tedy max. 9 bodů.

5. Příklad řešení:

- a) *uplá; upl*
 b) *upnutá; upnut*
 c) Při vytváření uvedeného slova bylo jako základ použito namísto přičestí trpného přičestí činné/minulé, navíc toto přičestí činné/minulé nebylo utvořeno náležitě. (Náležitý tvar přičestí činného/minulého je *upnul.* – Nevyžaduje se.)
 d) *těsná, přiléhavá*

Bodování:

- a) Za správně uvedené tvary – 1 bod.
 b) Za správně uvedené tvary – 1 bod.
 c) Za vhodně a plně formulované zdůvodnění – 2 body, za částečné zdůvodnění – 1 bod.
 d) Za dvě vhodně uvedená synonyma – 1 bod.
Celkem tedy max. 5 bodů.

Celkem maximálně 30 bodů.

Slohový úkol

Hodnoťte:

A. slohovou úroveň textu, zejména:

- dodržení tématu a formy, je-li stanovena
- nápaditost a originalitu zpracování
- celkovou výstavbu a členění textu, jeho plynulost a návaznost
- vhodný výběr jazykových prostředků přiměřeně ke stylu textu – posuzujte celkový výběr prostředků lexikálních, tvaroslovných a syntaktických, funkčnost volby spisovných a nespisovných prostředků
- větnou stavbu přiměřenou stylu textu

B. jazykovou a pravopisnou správnost projevu, zejména:

- pravopisnou správnost včetně dodržování pravidel interpunkce
- znalost kodifikace ve všech jazykových plánech – v hláskoslovném, morfologickém, lexikálním i syntaktickém plánu

Bodování části A): 0–10 bodů.

Bodování části B): 0–10 bodů.

Celkem tedy maximálně 20 bodů. Využijte celého bodového rozpětí.